

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2018/08/engel-maria-strobl-terezia-tortnelmi-vetelkedo-a-josagos-kiralyno-rol-a-pecsi-tudaskozpontban-09-01-12/>

Engel Mária – Stróbl Terézia

Történelmi vetélkedő „A jószágos királynő”-ről a pécsi Tudásközpontban

1. kép: Martin van Meytens: Mária Terézia (1742)

2018. március 9-én Pécsen a Tudásközpont adott helyet az Oktatási Hivatal által szervezett Ránki György Regionális Történelemverseny döntőjének, ahol négy megye (Baranya, Somogy, Tolna és Zala) legjobb középiskolás történészei három kategóriában mérték össze tudásukat.

A nagy hagyománnyal rendelkező, szakmailag értékes versenyt 1995-től rendezik meg Ránki György (1930–1988) akadémikus, történész, egyetemi tanár emlékére. A megmérettetést minden tanévben más megye szervezi, választja ki a témáját és állítja össze a feladatokat, melyek a kerettantervi és az érettségi követelményekhez igazodnak, ugyanakkor lehetővé teszik az ismeretek elmélyülését, az információ-feldolgozó és kommunikációs kompetenciák fejlődését. A verseny témaköre – néhány kivételtől eltekintve – mindig a magyar történelemhez kapcsolódott, így elősegíti a hazaszeretet és a nemzeti identitástudat erősödését is a fiatalok számára.

2015 óta az Oktatási Hivatal területileg illetékes Pedagógiai Oktatási Központja szervezi a dél-dunántúli megyék történelem iránt érdeklődő diákjainak rangos versenyét. A 2017–2018-as tanévben a Pécsi POK szervezte meg a vetélkedőt. Minden évben van egy kiemelt témája a versenynek, amihez szakirodalmi ajánlást is adunk. Ebben a tanévben a téma: „A jószágos királynő – a 300 éve született Mária Terézia és kora”. Ennek egyik oka, hogy 2017-ben volt Mária Terézia születésének 300. évfordulója. A másik egy helyi

Engel Mária – Stróbl Terézia: Történelmi vetélkedő „A jószágos királynő”-ről a pécsi Tudásközpontban

érdekesség és kapcsolat: Pécs 1780-ban Mária Teréziától kapta meg a szabad királyi városi rangot.

A teljes verseny háromfordulós volt: iskolai, megyei és regionális. Az új elem az volt ebben a tanévben, hogy az iskolai fordulóhoz is központilag adott feladatsort kaptak a versenyzők. (Eddig ugyanis az iskola tanáira volt bízva az iskolai forduló feladatsorának összeállítása). A továbbjutás feltételeit ennek alapján objektívebben lehetett meghatározni. Az első két fordulóban egy-egy írásbeli feladatsort kellett megoldaniuk a diákoknak. Míg azonban az iskolai fordulóban csak egyszerű, rövid választ igénylő feladatok voltak a tankönyvek és a megadott szakirodalom alapján, a megyei fordulóban a rövid feladatok mellett volt esszé feladat is. A már szóbeli elemeket is tartalmazó döntő során az egyik feladatban egy történelmi helyzetben kellett minden versenyzőnek érvelnie egy megadott témáról, adott személy vagy társadalmi csoport nevében.

A feladatok összeállításánál fontos szempont volt, hogy több kompetenciaterületet is érintsenek, valamint az is, hogy ne vizsgahelyzetként éljék meg a tanulók, hanem élmény is legyen számukra a döntőn való részvétel, amiben tapasztalatokat szerezhetnek önmagukról és a kortársaikról is.

Az iskolák kategóriánként az első fordulóban legjobb eredményt elérő két tanulót, ezen felül a 80% feletti eredményt elért valamennyi versenyzőt nevezhették a megyei fordulóra. A regionális döntőbe megyénként és kategóriánként a megyei forduló 2-2 legjobb eredményt elért versenyzője kapott meghívást. A döntőn részt vett Ritter Betty a Pécsi POK, Dr. Kis Szilvia a Kaposvári POK és Tóth Ferenc a Zalaegerszegi POK főosztályvezetője.

Az írásbeli feladatsor megoldásával egy időben szakmai műhely keretében a szaktanácsadók és kísérőtanárok konzultáltak a verseny eddigi tapasztalatairól és a következő évi verseny előkészítéséről. A megbeszélésen vetették fel azt a javaslatot, hogy a versenyt terjesszék ki Vas megyére is, így a 2018–2019-es tanévtől már 5 megye ifjú történészei vetélkedhetnek a győzelemért. Arról is döntés született, hogy Tolna megye szervezi a következő tanév versenyét.

A szóbeli döntő rendhagyó módon zajlott le, ahol a versenyzők több fordulóban bizonyíthatták tudásukat és rátermettségüket a neves történészekből álló zsűri előtt. A diákoknak érvelni kellett egy-egy történelmi kérdés mellett vagy éppen ellene, villámkérdésekre kellett válaszolniuk, idézeteket és történelmi személyiségeket kellett felismerniük. A döntőn a versenyzők bebizonyították, hogy a korszakról alapos ismeretekkel rendelkeznek, melyeket a feladatmegoldásokban jól tudnak alkalmazni.

A zsűrit *Ritter Betty* (a kép baloldalán), a Pécsi POK főosztályvezető asszonya mutatta be. A zsűri tagjai (*balról jobbra*): *Dr. habil. Nagy Mariann egyetemi tanár*, Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar Történettudományi Intézet, Új- és Jelenkori Magyar Történelmi Tanszék), *Dr. habil. Gőzsy Zoltán egyetemi docens*, tanszékvezető, PTE BTK, Történettudományi Intézet, Újkortörténelmi Tanszék, *Dr. Fischerné Prof. Dr. Dárdai Ágnes egyetemi tanár*, Pécsi Tudományegyetem Könyvtára főigazgatója, PTE BTK (*a zsűri elnöke*) és *Bárdi Judit középiskolai tanár*, Leőwey Klára Gimnázium, Pécs.

Engel Mária – Stróbl Terézia: Történelmi vetélkedő „A jószágos királynő”-ről a pécsi Tudásközpontban

2. kép: A zsűri: Nagy Mariann, Gőzsy Zoltán, Fischerné Dárdai Ágnes és Bárdi Judit (Dr. Rónayné Marek Györgyi felvétele)

A zsűri elnöke az eredményhirdetésen méltatta a fiatalok tudását és történelemszeretét. A regionális döntő első három helyezettje – kategóriánként – oklevélben, és az Oktatási Hivatal által felajánlott értékes könyvjutalomban részesült. *Ránki Zsuzsanna*, Ránki György lánya könyvutalványokat ajánlott fel a kategóriák legjobbjainak. Minden résztvevő tanuló emléklapot kapott, és a felkészítő tanárokkal együtt az Oktatási Hivatal történelmi témájú könyv ajándékát, valamint a Pécsi Tudományegyetem által felajánlott ajándékokat kapták. Az ünnepélyes díjátadóra a tanév végén kerül majd sor, ahol megyéknként díjazták az OH által támogatott versenyek legjobbjait.

A Ránki György regionális történelemverseny végeredménye

I. kategória (4 és 5 évfolyamos gimnáziumok tanulói)

Helyezés	Tanuló neve	Felkészítő tanára	Iskolája
1.	Standi Barnabás	Tóth Csilla	Mindszenty József Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Zalaegerszeg
2.	Jankovits András	Herner Mihály	Pécsi Janus Pannonius Gimnázium
3.	Cappelli Katinka	Dr. Csukáné Dr. Sós Andrea	Kaposvári Táncsics Mihály Gimnázium

Engel Mária – Stróbl Terézia: Történelmi vetélkedő „A jóságos királynő”-ről a pécsi Tudásközpontban

II. kategória (6 és 8 évfolyamos gimnáziumok tanulói)

Helyezés	Tanuló neve	Felkészítő tanára	Iskolája
1.	Hosszú Kristóf	Zomboryné Márkus Andrea	Keszthelyi Vajda János Gimnázium
2.	Szabó Dániel	Braun Tünde	Zalaegerszegi Kölcsey Ferenc Gimnázium
3.	Torjay Benedek	Kutsera Róbert	Pécsi Janus Pannonius Gimnázium

III. kategória (szakgimnáziumok tanulói)

Helyezés	Tanuló neve	Felkészítő tanára	Iskolája
1.	Bihary Csilla	Dr. Rónayné Marek Györgyi	KSZC Noszlopy Gáspár Közgazdasági Szakgimnáziuma, Kaposvár
2.	Farkas Márk	Horváth Károly	KSZC Dráva Völgye Gimnáziuma, Szakgimnáziuma és Kollégiuma, Barcs
3.	Brantmüller Dóra	Ligetfalvi Orsolya	Pécsi SzC Zsolnay Vilmos Szakgimnáziuma

3. kép: Bihary Csilla (balról) a szakgimnáziumi kategória győztese és felkészítő tanára Dr. Rónayné Marek Györgyi (Dr. Rónayné Marek Györgyi felvételei)

Végezetül néhány feladatot idézünk az iskolai (4. és 5. feladat), a megyei forduló (1., 6., 8., 9., 10. feladat), valamint a regionális döntő írásbeli feladatsorából (1., 2., 5., 7. feladat). A regionális döntő szóbeli feladatai közül az érvelős feladatokat közöljük. (A feladatok összeállítója az iskolai, megyei és regionális fordulóban is Engel Mária szaktanácsadó volt, aki a Pécsi Tudományegyetem Gyakorló Általános Iskola, Gimnázium, Szakgimnázium és Óvoda vezető tanára.)

VERSENYFELADATOK

I. Iskolai forduló

4. Kettős vámrendelet (1-1 pont)

„[...] a mondott örökös királyságból a káros és haszontalan árukat távol tartsuk, s ezáltal elejét vegyük a hazai pénz idegen országba való kiáramlásának, s ide ismét visszahozatalának.”
(Mária Terézia vámrendeletéből, 1754)

a) Milyen gazdaságpolitikai elv fogalmazódik meg a rendeletben?

.....

b) Mit jelent a kettős jelző?

.....

c) Milyen gazdasági szerepet szán Magyarországnak?

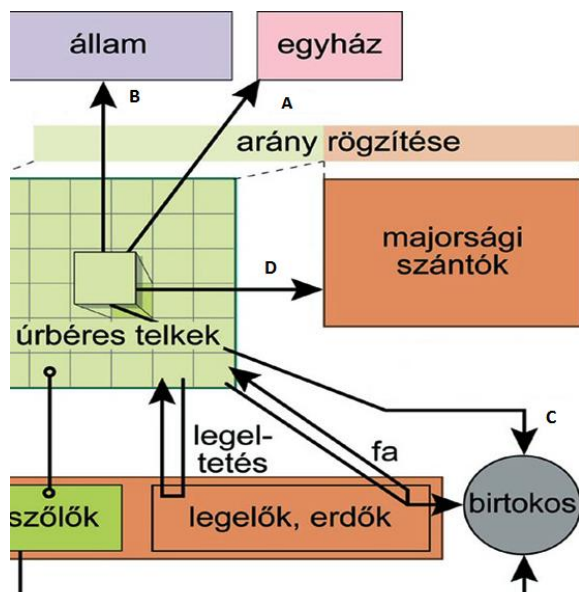
.....

d) Nevezzen meg egy okot, mely a rendelet kiadásának háttérében állt!

.....

5. Úrbéri rendelet

a) Milyen szolgáltatásokkal tartozott egy korabeli jobbágy? Nevezze meg a betűjelekkel jelölt kötelezettségeket! (1-1 pont)

A: .....

B: .....

C: .....

D: .....

Engel Mária – Stróbl Terézia: Történelmi vetélkedő „A jószágos királynő”-ről a pécsi Tudásközpontban

- b) Értelmezze a Mária Teréziának tulajdonított mondást: „Etetni kell a juhok, ha nyírni akarjuk.”

- .....
c) Magyarázza meg az ábráról a következő kifejezést: az „arány rögzítése”!

.....

II. Megyei forduló

1. Az alábbi forrás segítségével válaszoljon az aláhúzott részekre vonatkozó kérdésekre!

„Láttuk, hogy az ausztriai ház szüntelenül a magyar nemesség elnyomásán munkálkodott. Nem tudta, milyen értékes lesz számára egykor ez a nemesség (a.). Népeinél csak azt a pénzt kereste, melynek híjával volt. Nem vette tekintetbe az embereket, akik országaiban éltek. Midőn annyi fejedelem osztozkodott országain, a monarchia alkotórészei, mozdulatlanúságra és tétlenségre kárhóztatva mintegy egymásra omlottak. Élet csak a magyar nemességben volt, amely méltatlankodott, de mindent elfelejtett (b.) azért, hogy harcolhasson, és úgy vélte, hogy dicsőség számára, ha halni és megbocsátani tud (c.).” (Montesquieu: A törvények szelleméről)

a) Kire vonatkozik a „nem tudta” rész? (0,5 pont)

.....

b) Mikor, milyen esemény hatására lesz értékes számára a magyar nemesség? (0,5 pont)

.....

c) Nevezzen meg egy „elfelejtett” sérelmet, amit a magyar nemesség elszenvedett korábban! (1 pont)

.....

d) Milyen eseményre utal a c) aláhúzott rész? (1 pont)

.....

6. Ratio Educationis: Válaszoljon a következő kérdésekre!

Forrás: „Az ifjúság helyes nevelését és az egész közoktatásügynek intézését a józan erkölcsű népek mindenkoron oly nagy fontosságúnak tekintették, hogy benne látták országaik legfőbb sarokkövét és az általános jólét alapját. [...] Senki sem fogja tagadni, hogy a történelem tanulmányozása a közérdek szempontjából rendkívül hasznos, [...] semmi esetre sem nélkülözhető [...] a király, családja, s a haza iránt, a kötelességteljesítéshez nélkülözhetetlen hűségre, a közérdek ápolására serkent s szilárd alapot vet az összes polgári erények számára [...]. (Részlet, 1777.)

a) Mely szellemi irányzat hatása fedezhető fel a rendelet szövegében? (1 pont)

.....

b) Milyen változás következik be a rendelet nyomán? Válasszon az alábbi lehetséges válaszok közül! Karikázza be a helyesnek ítélt válasz betűjelét! (1 pont)

Engel Mária – Stróbl Terézia: Történelmi vetélkedő „A jószágos királynő”-ről a pécsi Tudásközpontban

- A) Az oktatás korábban főként az egyházak kezében volt, most az iskolák jelentős része kerül állami kézbe.
- B) Az állam korábban is fontos irányító-ellenőrző szerepet játszott az oktatásban, most az alapfokú oktatás kötelezővé tétele jelenti a legnagyobb változást.
- C) Az alapvetően egyházi oktatást állami ellenőrzés alá veszi, de meghagyja fenntartásukat korábbi működtetőik kezében.
- D) Kizárólagossá teszi az állam szerepét az oktatásban: csak az állam által fenntartott iskolák folytathatták működésüket.

c) Mivel indokolja a rendelet a történelem tantárgy kötelező bevezetését? (1 pont)

.....
d) Állítsa sorrendbe a rendeletben meghatározott iskolatípusokat aszerint, hogyan épülnek egymásra! Írja a táblázat felső sorába a sorszámokat! Kezdje a legelső szinttel! (1 pont)

grammatikai iskola	akadémia	2 éves gimnázium	egyetem	népiskola

e) Kit bíz meg az uralkodónő a tanügyi rendelet kidolgozásával? (1 pont)

8. Válaszoljon a forrás segítségével!

Forrás: „Valóban lelkiismeretem furdal, ha látom, hogyan bánnak el szegény emberekkel. Nem akarok elkárhozni egypár mágnás és nemes miatt. Sok hónapon át iparkodtam, hogy elveimet egyeztessem az ország alaptörvényeivel, de munkám kárba veszett, és árát a szegények fizetik meg. Nem akarok mást, mint a közjót, melyet nem szabad, hogy magánérdek gátoljon.” (Mária Terézia levele gróf Pálffy Miklós országbírónak, 1766.)

a) Milyen korabeli államirányítási elv jellemzője az aláhúzott rész? (1 pont)

.....
b) Melyik évben iparkodott utoljára egyeztetni az ország törvényeivel, vagyis: mikor hívott össze utoljára országgyűlést? (1 pont)

.....
c) A levelet követően milyen konkrét lépéssel védi a „szegény embereket”? (1 pont)

.....

Engel Mária – Stróbl Terézia: Történelmi vetélkedő „A jószágos királynő”-ről a pécsi Tudásközpontban

9. Városok – Épületek (Soranként 1-1 pont)

- a) Az alábbi állítások egy-egy épületre és városra utalnak. Nevezze meg őket beírva a táblázatba!
- b) A képek a fenti állításokban leírt helyeket ábrázolják. Társítsa őket a táblázat segítségével!
- c) A térképre írt jeleket rendelje a táblázat megfelelő sorához!

Állítások

- A) Kisnemesi származású, nagy karriert befutott tulajdonosa Mayerhofer András tervei alapján építtette, melyben Mária Teréziát is vendégül láthatta 1751-ben.
- B) Az épületben kérte az uralkodónő a rendeket a birodalom és az uralkodóház megmentésére.
- C) Késő barokk és a korai klasszicizmus jegyében tervezte az Ifjabb J. L. Hillebrandt a kastélyt a birodalom jeles hadvezérének és családjának.
- D) „Ha jó operát akarok hallani, akkor .....-ra kell utaznom” – Mondta állítólag Mária Terézia.
- E) Az 1741. évi törvény előírta, hogy lehetőség szerint itt lakjon a magyar király, ezért meg is kezdődnek a palota építési-átalakítási munkálatai.
- F) A magyar nemesifjak számára itt létesített intézményben főleg katonai szolgálatot láttak el a tanulás mellett.

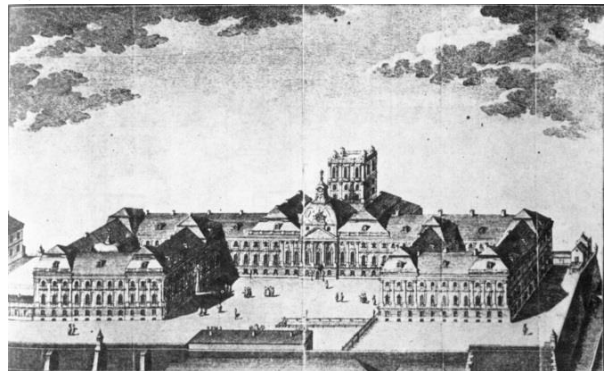
	<i>Az épület neve</i>	<i>A város neve</i>	<i>A kép betűjele</i>	<i>A település száma a térképen</i>
A)				
B)				
C)				
D)				
E)				
F)				

Képek

A)

B)

Engel Mária – Stróbl Terézia: Történelmi vetélkedő „A jóságos királynő”-ről a pécsi Tudásközpontban

C)

D)

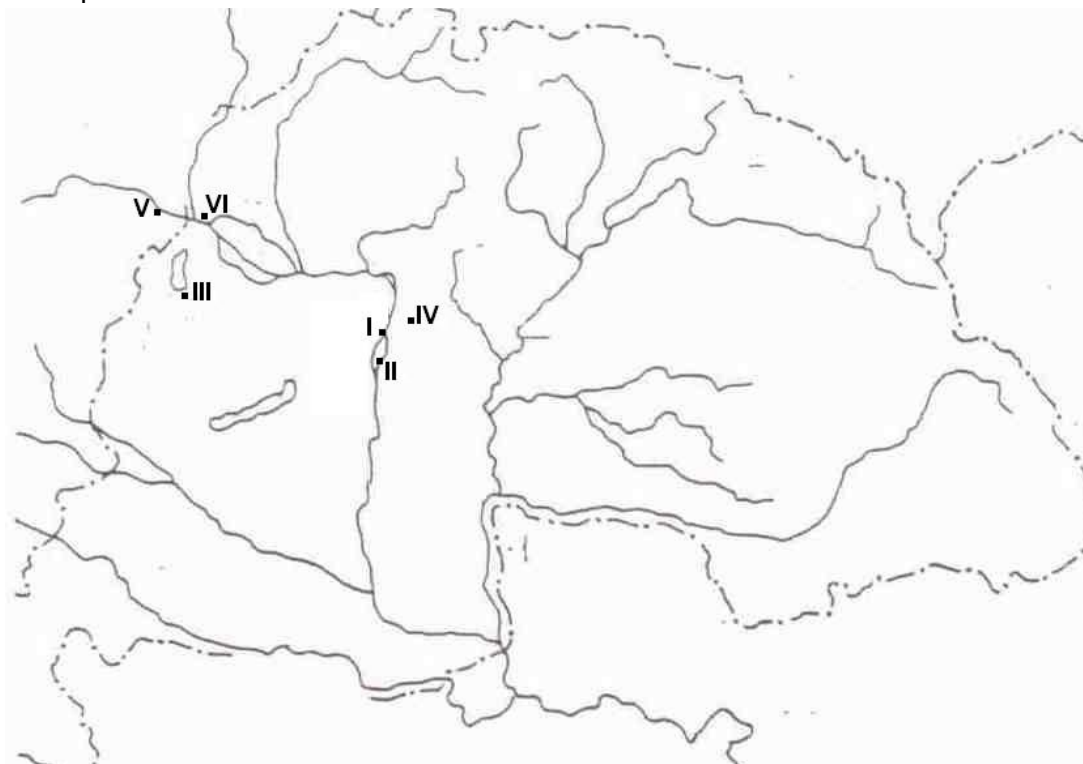
E)

F)

Térkép

Engel Mária – Stróbl Terézia: Történelmi vetélkedő „A jóságos királynő”-ről a pécsi Tudásközpontban

A függőleges megfejtés (1 pont): .....

A fogalom magyarázata (2 pont):

.....

.....

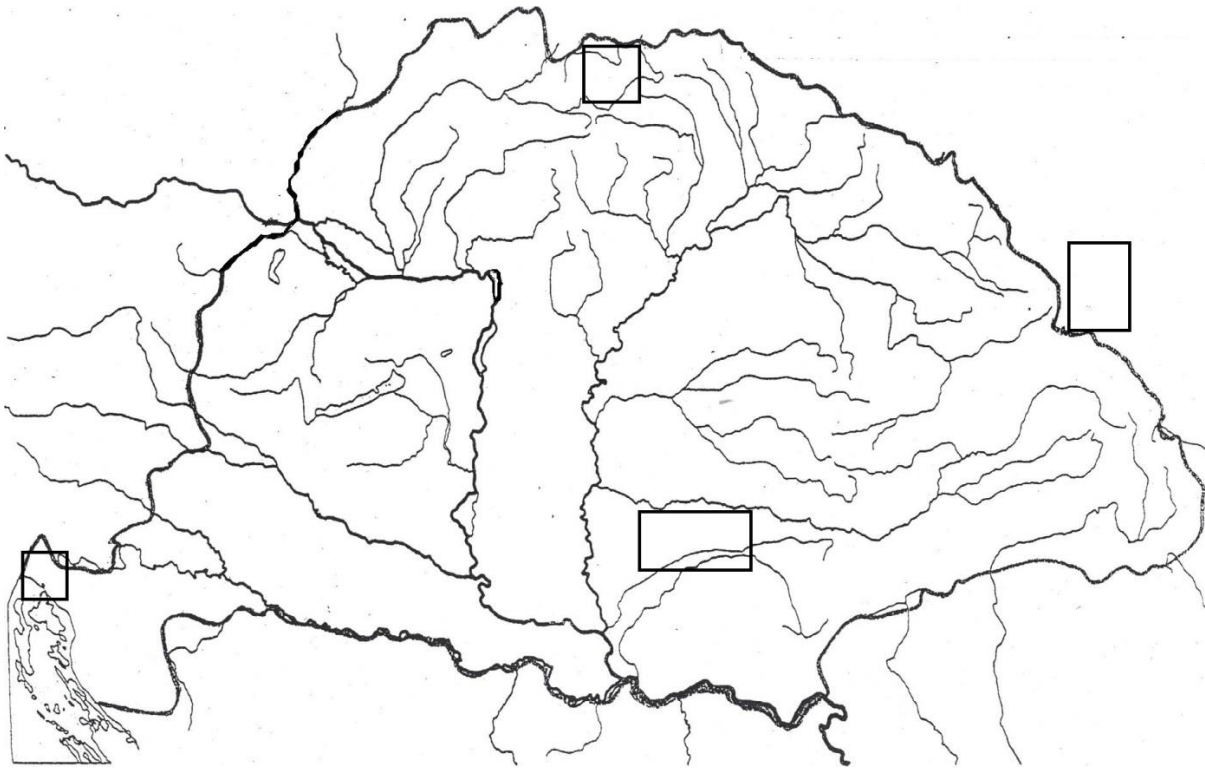
III. Regionális döntő

IRÁSBELI

1/A) Az alábbi földrajzi kifejezések betűjelét írja be a térképen található keretekbe a megfelelő helyre! (Elemenként 1 pont)

1/B) Az aláhúzott helyek hogyan kötődnek Mária Terézia uralkodásához? (Elemenként 1 pont)

- a) Bukovina .....
- b) Fiume .....
- c) Szepesség .....
- d) Temesköz .....

Engel Mária – Stróbl Terézia: Történelmi vetélkedő „A jóságos királynő”-ről a pécsi Tudásközpontban

2) A következő tisztségek nevét írja a rájuk vonatkozó állítások mellé! /Két állítás kimarad! / (Elemenként 1 pont)

Tisztségek: nádor, bán, gubernátor, helytartó, személynök,

Állítások:

- a) A rendi országgyűlés alsóházának elnöke: .....
- b) Az Udvari Haditanács vezetője: .....
- c) Főleg a határőrvidék katonai feladatait intézte. Magyarországi zászlósúr, országa legfőbb bírója: .....
- d) Erdély élére kinevezett vezető: .....
- e) A nádori kinevezés mellőzésével létrehozott, azt kiváltó tisztség: .....
- f) A helytartótanács elnöke: .....
- g) A kancellária vezetője: .....

5) Arányok. Tegye ki a matematikából ismert megfelelő jeleket a két viszonyított adat közé. (< = >) (Elemenként 1 pont)

		Arányjel	
1.	Magyarország területe		Az Osztrák és Cseh örökös tartományok területe
2.	A magyarországi szabad királyi városok lakossága		A magyarországi nemesség
3.	A magyar arisztokrácia		A magyar középnemesség
4.	Az Urbárium pontjai		Kaunitz Magyarországról szóló tervezetének pontjai
5.	Magyarország népessége		Az Osztrák és Cseh örökös tartományok népessége
6.	Sopron megye népsűrűsége		Békés megye népsűrűsége
7.	Temesközi magyarok aránya		Temesközi románok aránya

7) Párosítsa a személyeket a rájuk vonatkozó állítással! (Elemenként 1 pont)

Személyek:

- A) Szegedinác Péro: .....
- B) Károly Albert : .....
- C) F.W. Haugwitz : .....
- D) Anton von Raab: .....
- E) Pállfy Lipót: .....
- F) Bessenyei György: .....
- G) Daun: .....

Engel Mária – Stróbl Terézia: Történelmi vetélkedő „A jóságos királynő”-ről a pécsi Tudásközpontban

Állítások:

- a) A Sziléziából menekült gróf, aki porosz mintára tervezi az államigazgatás reformját.
- b) A Magyar Nemesi Testőrség parancsnoka.
- c) A bécsi katonai reformok legfőbb irányítója.
- d) A magyarországi jobbágyság helyzetének rendezésére készít tervezetet.
- e) A délvidéki területek elkeseredett parasztsága vezetésével indít mozgalmat.
- f) A Jámbor Szándék című munkájában az anyanyelvhasználat jelentőségét fejti ki.
- g) Kiáltványban fordul a magyar nemességhez, melyben a függetlenségre buzdít.

SZÓBELI ÉRVELÉS

A kapott témáról a megjelölt személy nevében, az ő érdekei és szempontjai alapján készüljön fel. Írjon vázlatot, de szóbeli érvelése ne álljon a vázlat felolvasásából.

A felkészülési idő: 10 perc

A szóbeli érvelés ideje: 2 perc

Értékelés:

	Értékelési szempontok	Adható pontszám
1.	Tartalmi elemek:	6
2.	Az érvelés felépítettsége:	3
3.	Az érvelés nyelvi megfogalmazása:	3
4.	Az előadásmód:	3
	Összesen:	15 pont

Témák:

A magyarországi telepítésekről:

1. Udvar nevében a németek betelepítése mellett.
2. Tessedik Sámuel nevében a külföldi betelepítés ellen.
3. Kelet-magyarországi főúr nevében (pl. Károlyi Sándor).

A Magyarországi nemesek adóztatásáról:

4. Az udvar képviselőjében.
5. A magyarországi középnemesség nevében.

A Vámrendeletéről:

6. Csehországi posztó manufaktúra tulajdonosaként.
7. Magyarországi arisztokrataként.
8. Hegyaljai borkereskedőként.
9. Lotharingiai Ferenc nevében.

A vallásügyről 1765 körül:

10. Az Udvar felvilágosult tanácsadója nevében.
11. A Jezsuita rend és a pápai udvar képviselőjeként.

Engel Mária – Stróbl Terézia: Történelmi vetélkedő „A jószágos királynő”-ről a pécsi Tudásközpontban

12. József, német-római császár, társuralkodó nevében.

A jobbágycédről:

13. Anton von Raab nevében.

14. A dunántúli jobbágyok képviseletében.

15. Egy dunántúli nagybirtokos nevében.

A művelődésről:

16. Ürményi József nevében.

17. A jezsuita rend képviseletében.

Külpolitikai kérdésekről 1740-ben:

18. A magyar főnemesség nevében.

19. A porosz külügyminiszter nevében.

20. A francia külügyminiszter nevében.

Külpolitikai lépésekről 1755–56 fordulóján:

21. Kaunitz nevében.

22. Hadik András nevében.

23. A bécsi angol követ nevében.